

INSTITUT
PRO POLITIKU
A SPOLEČNOST

Fenomén jménem neziskovky

POLICY PAPER / DUBEN 2020

ADÉLA KLEČKOVÁ

WWW.POLITIKASPOLECNOST.CZ

OFFICE@POLITIKASPOLECNOST.CZ

Fenomén jménem neziskovky

Policy Paper – Adéla Klečková, duben 2020

Neziskový sektor (NNO) je jedním z klíčových prvků fungujícího demokratického systému. Přináší do společnosti různorodost a napomáhá rozvoji odlišných názorů. Po pádu komunismu se po roce 1989 neziskové organizace opětovně rozvíjí a stávají se důležitou součástí veřejného života. Za poslední desetiletí je nevládní sektor nejrychleji se rozvíjejícím sektorem naší společnosti. Ačkoliv český neziskový sektor může být podle tvrdých dat považován svou velikostí spíše jako průměrný, ve srovnání se zbytkem postkomunistických zemí v Evropě vychází jako největší.

Jaké organizace tvoří neziskový sektor v Česku? Nejde pouze o politické nadace a think tanky, jak se předpokládá, protože patří k těm nejvýraznějším zástupcům nevládního sektoru. NNO jsou u nás stovky tisíc, například sportovní svazy, turistické oddíly, dobrovolní hasiči či chovatelé a zahrádkáři. Mezi nevládní organizace patří ale také profesionální poskytovatelé sociálních služeb, ochránci menšin a lidských práv, životního prostředí nebo protikorupční hlídači.

Nevládní organizace hrají ve zdravé a demokratické společnosti jednu z nejdůležitějších rolí. Jsou ztělesněním občanské iniciativy a vůle se angažovat, organizovat se od spodu a podílet se na rozvoji celku. NNO představují protiváhu společnosti, ve které se hledí pouze na individuální zájmy jednotlivců. Chrání slabší, bezbranné či marginalizované. Takové, kteří se za svá vlastní práva neumí nebo nemohou postavit sami. Kromě lidí se zastávají také zvířat či životního prostředí. Chrání základy solidarity a udržitelného života. A v neposlední řadě také myšlenek a hodnot, na kterých bylo vybudováno Československo a později obnovená demokracie v Česku.

Tento policy paper má tři hlavní cíle. V první části bude poskytnuta základní definice neziskového či nevládního sektoru a organizace, které do tohoto sektoru patří, budou rozděleny na základě zvolených kritérií do několika základních skupin. Jednotlivé skupiny pak budou doplněny o krátký popis a o konkrétní příklady organizací, které do daných kategorií mohou spadat. Krátce bude popsána také funkce a role hlavní státní instituce, která za záležitosti neziskového sektoru zodpovídá – Rada vlády pro nestátní a neziskové organizace.

Druhým cílem je popis možných způsobů, jakými NNO získávají peněžní podporu pro vlastní fungování o pro financování projektů, které organizují. Nejdříve bude krátce vysvětlen zákon stanovující podmínky financování nevládních organizací státem či jinými vnějšími aktéry. Pro zvýšení důvěryhodnosti mechanismu financování NNO policy paper obsahuje také část popisující kontrolní mechanismy, které na transparentní a zákonné vynakládání (veřejných) peněz dohlížejí.

Třetím a posledním cílem je vysvětlit roli, kterou NNO ve společnosti hrají a přidanou hodnotu, kterou svým působením vytváří. Přínos se neomezuje pouze na společenský, má přesah také do kultury a v neposlední řadě také do financí státu.

Přidanou hodnotou tohoto textu jsou také doporučení pro politiky, jakými opatřeními lze dále podpořit neziskový sektor. Ta jsou popsána v poslední části.¹

Definice a typologie neziskových organizací v ČR

Neziskové organizace jsou charakterizovány jako takové organizace, které nevytvářejí zisk k přerozdělení mezi své vlastníky, správce nebo zakladatele. Zisk sice mohou vytvořit, ale musí ho zase vložit zpět do rozvoje organizace a plnění jejího poslání.²

Základním motivem činnosti neziskové organizace je tedy dobrá vůle, úsilí a ochota pomáhat společnosti. Realizují programy, které jsou zaměřeny na zlepšování kvality života společnosti i přes omezené finanční zdroje.

Typická NNO naplňuje kritéria mezinárodně uznávané definice. Těmi jsou:

- **organizovanost** (stálá, formalizovaná struktura) – organizace mají jistou institucionální strukturu a organizovanost, a to bez ohledu na to, jestli jsou formálně nebo právně zaznamenány;
- **soukromý charakter a nezávislost na státu** (soukromoprávnost) – organizace jsou institucionálně odděleny od veřejné správy, nejsou jí ani řízeny. Ve své podstatě je základní struktura organizace soukromá;
- **nerozdělování zisku** (mezi členy a rozhodující osoby) – organizace svou činností vytvářet zisk mohou, nesmí ho však přerozdělovat mezi vlastníky nebo vedení organizace, nýbrž musí být použit na cíle spojené s posláním organizace;
- **samosprávnost** (vnitřní struktura) – organizace jsou schopny řídit a kontrolovat samy sebe. Nejsou kontrolovány státem ani jinými institucemi;
- **dobrovolnost** (ve smyslu „s účastí dobrovolníků“) – dobrovolnost se může projevovat např. vykonáním neplacené práce pro organizaci nebo prostřednictvím darů či účasti ve správních radách.³

Neziskové organizace jsou členěny podle různých kritérií, která se mohou navzájem prolínat. Mohou se dělit například podle legislativy, poslání organizace, financování nebo podle míry mobilizace občanů při řešení nějakého problému ve společnosti atd.

Dělení neziskových organizací podle Občanského zákoníku⁴

Od ledna 2014 vstoupila v platnost velká rekonstrukce soukromého práva, jejíž součástí je i nový Občanský zákoník a zákon o obchodních korporacích nahrazující dosavadní Obchodní zákoník. Změny, které tato rekonstrukce přinesla, se dotýkají i neziskových organizací.

---

¹ Text vznikl na základě odborné literatury, konzultací s experty a finančními manažery z akademického i neziskového sektoru a také na základě osobních znalostí autorky, která pracovala pro politickou nadaci a zodpovídala za grantovou selekci partnerů v osmi zemích Evropy.

² Otrusinová, M. a Dana Kubíčková. Finanční hospodaření municipálních účetních jednotek po novele zákona o účetnictví. Praha: C. H. Beck, 2011.

³ Global Civil Society: Dimensions of the Nonprofit Sector 1999 [online]. 2019 [cit. 2019-1-12]. Dostupné z WWW <<http://ccss.jhu.edu/wp-content/uploads/downloads/2011/08/Global-Civil-Society-I.pdf>>

⁴ Zákon č. 89/2012 Sb. 2012 [online]. 2019 [cit. 2019-1-12]. Dostupné z WWW <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>>

Podle Rady vlády (2015) a nového Občanského zákoníku jsou za NNO považovány tyto právní formy soukromého práva:

1. Spolky a pobočné spolky

Spolek je z hlediska právnických osob řazen mezi korporace patřící do neziskového sektoru. Podle § 217 NOZ je spolek samosprávným subjektem fyzických a právnických osob, založený za účelem uspokojování a ochraně takových zájmů, pro které byl spolek založen;

2. Nadace a nadační fondy

Spadají do kategorie fundací. Jak již bylo výše uvedeno, tedy do kategorie právnických osob, které tvoří majetkový základ sloužící k určitému účelu. Nadace je v širším pojetí „majetek, jenž je na základě svobodné vůle převeden za určitým účelem na osobu odlišnou od zakladatele, aby takto vymezený majetek trvale spravovala;

3. Ústavy

V Česku bylo k 1. lednu 2016 registrováno:

- 85 308 spolků a 25 085 pobočných spolků,
- 2 672 obecně prospěšných společností,
- 397 ústavů,
- 517 nadací a 1 558 nadačních fondů,
- 252 školských právnických osob zřízených NNO,
- 938 zájmových sdružení právnických osob,
- 4 127 církevních právnických osob.⁵

Tabulka č. 1: Statistika počtu nestátních neziskových organizací 2014–2017

Rok/Právní forma	Spolky	Pobočné spolky	Nadace	Nadační fondy	Zapsané ústavy
2014 (prosinec)	86 956	26 118	508	1407	123
2015 (prosinec)	89 584	26 423	505	505	388
2016 (prosinec)	92 878	26 370	516	516	686
2017 (prosinec)	93 651	26 414	515	515	752

Zdroj: Český statistický úřad

⁵ Rozbor financování nestátních neziskových organizací z veřejných rozpočtů v roce 2016 [online]. 2019 [cit. 2019-1-12]. Dostupné z WWW <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/rozbior_2016_material_pro_web.pdf>

Dělení neziskových organizací podle funkce⁶

Toto dělení je spíše teoretické, v praxi totiž funguje spíše kombinace různých typů. Například může jít o kombinaci zájmové a advokační funkce, kdy nevládní organizace vykonává veřejně prospěšnou činnost a zároveň používá veřejného vlivu ke zvyšování povědomí o problémech, kterými se zabývá. Například *Myslivci* kombinují zájmovou aktivitu a zároveň mají velmi silnou a úspěšnou advokační činnost.

1. Servisní NNO

Servisní NNO poskytují přímé služby svým klientům, tedy přímo řeší veřejné problémy. Typicky do této skupiny patří NNO poskytující sociální služby, NNO v oblasti zdravotnictví a sociálního začleňování nebo v oblasti rozvojové spolupráce a humanitární pomoci. Jde většinou o nečlenské NNO, které usilují o svoji profesionalizaci nebo jí již dosáhly. Servisní a advokační funkce NNO často v jednotlivém případě splývají, tedy konkrétní NNO plní obě uvedené funkce zároveň, a to v určitém poměru svých činností. Do této skupiny patří také politické think tanky, včetně toho, pod jehož záštitou vznikl tento text.

Mezi oblasti působnosti servisních NNO patří:

- sociální, zdravotní péče,
- vzdělávání a výzkum,
- humanitární pomoc a charita,
- kultura,
- rozvojová spolupráce a humanitární pomoc,
- expertní podpora politických stran.⁷

2. Advokační NNO

Advokační NNO bojují za práva vymezených skupin či vybraných veřejných zájmů. Jejich činnost spočívá v prosazování změn nebo naopak bránění změnám vůči veřejným nebo soukromým institucím. Mají významnou roli v prosazování principu rovnosti a nediskriminace, v ochraně menšinových zájmů a veřejného zájmu, jako je ochrana zdraví, životního prostředí nebo práv spotřebitelů. Tyto NNO jsou z hlediska struktury jak členskými organizacemi (občanská sdružení, nyní spolky), tak nečlenskými (obecně prospěšné společnosti, nadace a nadační fondy).

Mezi oblasti působnosti advokačních NNO patří:

- ochrana životního prostředí,
- ochrana lidských práv,
- prosazování rovnosti a nediskriminace,

---

⁶ Frič, P. *Aktivity a potřeby neziskových organizací v ČR: Výsledky kvantitativního sociologického šetření*. Praha: Agnes a ICN, 1998

⁷ Typologie NNO v ČR podle Státní politiky vůči NNO v letech 2015–2020 2015 [online]. 2019 [cit. 2019-1-12]. Dostupné z WWW <https://www.neziskovky.cz/clanky/511_692/fakta_typy-neziskovych-organizaci/>

- ochrana práv menšin,
- ochrana zvířat,
- ochrana práv spotřebitelů,
- boj proti korupci apod.,
- kulturní aktivity.⁸

3. Zájmové NNO

Zájmové NNO jsou vůbec nejpočetnější skupinou NNO v českém neziskovém sektoru. Zaměřují se na organizování zájmové činnosti buď výhradně pro své členy nebo s přesahem do širší veřejnosti, kdy se jejich aktivity blíží službám poskytovaným určitým skupinám. Typicky do této skupiny patří NNO v oblasti sportu a kultury či tradiční venkovské zájmové spolky (například Sokol, včelařské svazy, dobrovolní hasiči apod.). Zájmové NNO jsou postaveny výhradně na členském principu.

Mezi oblasti působnosti zájmových NNO patří:

- sport,
- volný čas,
- včelaři, myslivci, zahrádkáři,
- komunitní spolky.⁹

4. Filantropické NNO

Tyto NNO podporují finančně i hmotně veřejně prospěšné aktivity. Typicky se jedná o nadace a nadační fondy. Filantropické NNO poskytují finanční i hmotné dary a příspěvky.

Vztahy mezi státem a nevládními organizacemi

1. Partnerské

Scénáře vzájemné spolupráce vycházejí z premis, že na obou stranách (na straně veřejné správy i neziskového sektoru) jsou prvky předurčující je k vzájemné spolupráci. Pomáhají si řešit své nedostatky, a proto jsou na sobě závislé. Neziskové organizace jsou aktivnější v řešení aktuálních problémů společnosti, tzn., než o problém projeví zájem stát, NNO mají již zpracované materiály, eventuálně programy (projekty), na které může navázat stát. Nedostatek prostředků neziskovým organizacím velmi znesnadňuje možnost realizovat řešení rozsáhlejších aktuálních problémů společnosti. Zde by měl „podat pomocnou ruku“ stát a pomoci vyřešit neziskovým organizacím tento nejpálčivější problém. Podle *interdependency theory* nesehlává jen trh a stát, ale i nestátní neziskové organizace.¹⁰

---

⁸ tamtéž

⁹ Typologie NNO v ČR podle Státní politiky vůči NNO v letech 2015–2020 2015 [online]. 2019 [cit. 2019-1-12]. Dostupné z WWW <https://www.neziskovky.cz/clanky/511_692/fakta_typy-neziskovych-organizaci/>

¹⁰ Rektořík, J. a kolektiv. Organizace neziskového sektoru: Základy ekonomiky, teorie a řízení. Doplněné vydání. Praha: nakladatelství EKOPRESS, 2004.

Kooperativní scénáře vztahů mezi státem a NNO mohou být dva:

- **průběžná spolupráce** – neziskové organizace v rámci spolupráce se státem monitorují problémy v různých oblastech společnosti. Dále také vytvářejí tlak na veřejnou správu, aby se začala o problémy zajímat. Reakce státu je vstřícná; za přispění neziskových organizací vypracuje projekty možného řešení problémů. Dále stát hledá finanční zdroje na realizaci těchto projektů. Poté se obrátí jak na neziskové, tak na komerční organizace, aby zajistily potřebné služby. Může se stát, že veřejná správa přijde na to, že určité služby nejsou prováděny s dobrým výsledkem. V takovém případě vyzve neziskové organizace k angažování se v této oblasti.
- **odložená spolupráce** – státní správa nereaguje na rozpoznané problémy, neziskové organizace se je snaží řešit samy. Stát vůči aktivitám neziskových organizací zachovává postoj tolerantní neshody. Časem však přece jen shledá (sám nebo pod tlakem veřejnosti), že řešení identifikovaných problémů je ve veřejném zájmu, ocení úsilí neziskových organizací, snaží se využít jejich know-how, které nabyly při řešení problémů, a začne jim do určité míry na řešení daných problémů přispívat.¹¹

V zahraničí vznikly tři modely vzájemné spolupráce státu a neziskových organizací, které jsou uvedeny do praxe:

- **model zájmových skupin** (americký) – tento model nezná žádné cesty, které by neziskovým organizacím umožňovaly ovlivnit nějakým způsobem formování veřejných politik. Není možné vytvořit zastřešující skupinu, která by reprezentovala celý neziskový sektor.
- **model korporativní** (německý) – tento model vychází z ustanoveného kooperačního orgánu. Tento orgán je ustanoven ze šesti svobodných asociací neziskových organizací. Povinností vlády je konzultovat s tímto orgánem všechny otázky týkající se legislativy všech oblastí společnosti. Korporativní model zajišťuje podílení se neziskového sektoru na ovlivnění veřejné politiky.
- **model střední cesty** – model je uplatňovaný například ve Velké Británii. Tento model spolupráce státu a neziskových organizací není postaven na zastřešujícím orgánu. Přesto se snaží o koordinaci a formalizování styku mezi neziskovým sektorem a státem. Na obou stranách existují orgány, které se starají o koordinaci těchto vzájemných interakcí.¹²

V České republice můžeme mluvit právě o modelu „střední cesty“.

2. Konfliktní

Scénář konfliktu těchto dvou sektorů vychází z toho, že státní správa nepovažuje metody a řešení nově vzniklých problémů neziskovými organizacemi za příliš legitimní. Stát vidí problém v působení neziskového sektoru, nechce podporovat jeho nové metody. Naproti tomu velmi výrazně podporuje své organizace zajišťující veřejné služby. Tyto instituce se jen velmi pomalu přizpůsobují novým metodám a trendům a velmi často přejímají řešení problémů

---

¹¹ Frič, P. Aktivity a potřeby neziskových organizací v ČR: Výsledky kvantitativního sociologického šetření. Praha: Agnes a ICN, 1998

¹² tamtéž

od NNO. Neziskovým organizacím se tato situace nelíbí a poukazují na výraznou neefektivnost činnosti státních institucí. Veřejná politika v konečném výsledku není soudržná.¹³

3. Rada vlády pro nestátní neziskové organizace

V roce 1998 se státní institucí pro záležitosti neziskového sektoru stala Rada vlády pro nestátní neziskové organizace (RNNO). Ta byla zřízena v roce 1992, ale pracovala pod názvem Rada vlády pro nadace. Hlavním úkolem RNNO je vytvářet koncepční a realizační podklady, které se týkají podpory tohoto sektoru. Dále sleduje a iniciuje vznik právních předpisů upravujících postavení nebo činnost nestátních neziskových organizací. Rada je jediným orgánem státní správy, který se výhradně zabývá obecnou problematikou neziskového sektoru. Mezi materiály, které má RNNO předkládat vládě patří:

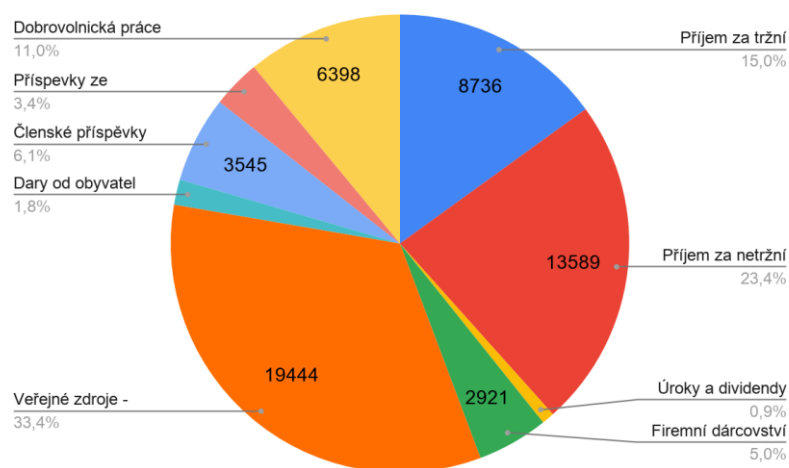
- návrh dotační politiky vůči neziskovému sektoru,
- vyhodnocení poskytnutí dotací od státu neziskovým organizacím.

Mezi další činnosti, které RNNO vykonává, je koordinace spolupráce mezi ministerstvy a spolupracujícími kraji na poli podporování neziskového sektoru. RNNO také sleduje postavení neziskového sektoru České republiky v rámci Evropské unie.

Způsoby financování neziskových organizací

Většina neziskových organizací se snaží využívat co nejvíce zdrojů financování. Toto financování může být jednak finanční, formou darů, technického vybavení, ale i pomoc dobrovolníků. NNO v roce 2016¹⁴ hospodařily s celkovou částkou 58 miliard korun. Zdroje těchto peněz se dají rozdělit do tří hlavních kategorií, a to příjmy z veřejných peněz, zdroje ze soukromého sektoru a příjmy z vlastních aktivit.

Graf č. 1: Celkové rozložení zdrojů financování pro nevládní sektor

Zdroj: Rada vlády pro nestátní neziskové organizace.¹⁵

¹³ tamtéž

¹⁴ Novější data nejsou k dispozici.

¹⁵ Rozbor financování nestátních neziskových organizací z veřejných rozpočtů v roce 2016 [online]. 2019 [cit. 2019-1-12]. Dostupné z WWW <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/rozbior_2016_material_pro_web.pdf>

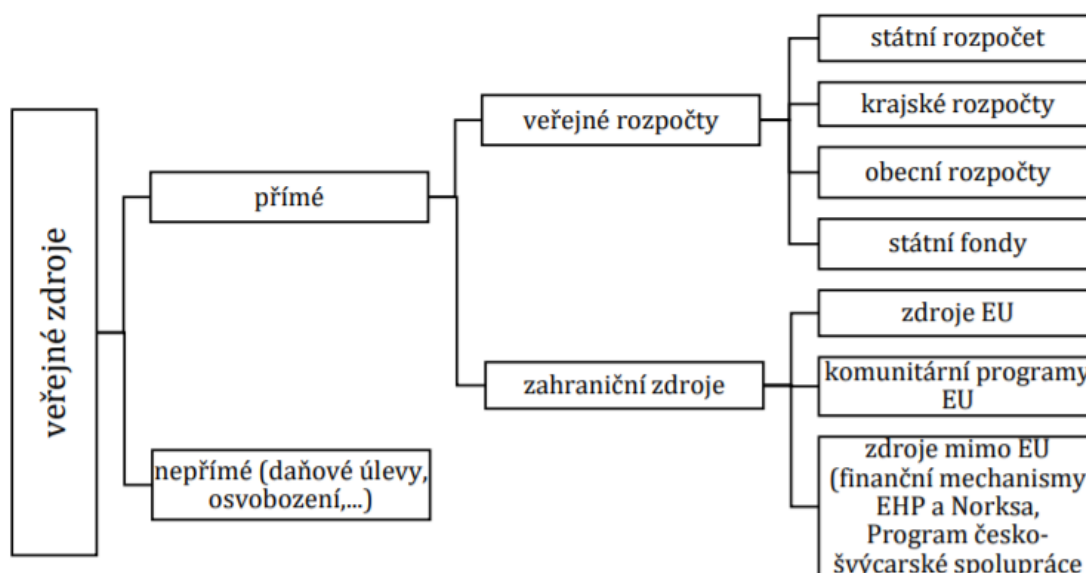
V kontextu financování neziskových organizací je třeba zdůraznit ještě jednu důležitou věc. Na státních dotacích nejsou primárně závislé velké neziskové organizace s mezinárodním přesahem, jako je například největší česká NNO Člověk v tísni. Zdroje ze státního rozpočtu tvoří pouze 8 % peněz z celkového rozpočtu, což bylo v přepočtu 156 milionů korun.¹⁶ Velké organizace mají profesionální fundraisingový tým, který dokáže čerpat mezinárodní granty.

V případě snížení státních dotací pro neziskové organizace by byly zasaženy především menší lokální organizace, které z nedostatku jiných možností jsou na státu do vysoké míry či zcela závislé. Ve většině případů jde o drobné místní spolky, které se zabývají sociální pomocí nebo organizují kulturní a sportovní akce. Pomáhají tím ke kultivaci a ožívování prostředí v místech, kde má stát nejmenší možnost dosáhnout a pomoc neziskového sektoru potřebuje nejvíce.

1. Zdroje z veřejných peněz

Veřejné zdroje peněz pro neziskové organizace jde v první řadě rozdělit na přímé a nepřímé. Přímé jsou dotace ze státního rozpočtu, nepřímé mají podobu daňových úlev a osvobození.

Schéma č. 1: Typy veřejných zdrojů

Zdroj: Rada vlády pro nestátní neziskové organizace.¹⁷

¹⁶ Co děláme za peníze od státu, krajů a obcí 2018 [online]. 2019 [cit. 2019-1-12]. Dostupné z WWW <<https://www.clovekvtisni.cz/co-delame-za-penize-od-statu-kraju-a-obci-doma-pomahame-milionu-lidi-v-exekucich-za-hranicemi-v-mistech-odkud-lide-prichazeji-5239gp>>

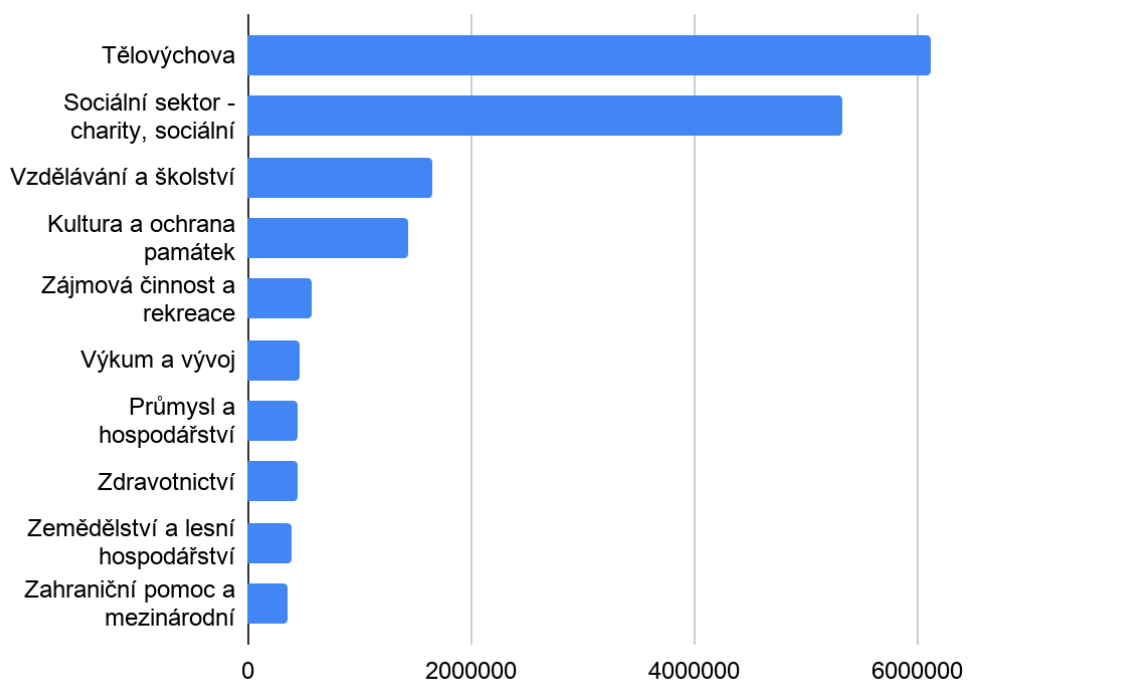
¹⁷ Crowdfunding neziskových organizací: motivace autorů, projektů a přispěvatelů 2017 [online]. 2019 [cit. 2019-1-12]. Dostupné z WWW <https://is.muni.cz/th/ki4cc/Kodetova_DP_Crowdfunding.pdf>

Třetinu celkového objemu peněz, se kterými hospodařily neziskové organizace v roce 2016, tvořily dotace ze státního rozpočtu. Přesně se jednalo o 19,4 miliardy korun. Z této částky je třeba odečíst 1,5 miliardy, které šly na spolufinancování projektů Evropské unie a Evropského hospodářského sektoru. Zdroje zbývajících 17,9 miliard jsou následující:

- 10,87 miliardy Kč přímo ze státního rozpočtu,
- 2,85 miliardy Kč kraje (primárně sociální služby se rozdělují přes kraje, cca 4 mld. Kč)
- 3,95 miliardy Kč rozpočty obcí,
- 221 milionů Kč ze státních fondů.¹⁸

Mezi další zdroje veřejných peněz patří také granty mezinárodních organizací, jako jsou OSN a Evropská unie. Fungování nevládních organizací mohou spolufinancovat také vlády zahraničních států skrze své politické nadace.

Graf č. 2: Odvětví, která čerpala nejvíce peněz

Zdroj: Rada vlády pro nestátní neziskové organizace.

Nejvíce peněz, konkrétně 34,2 % (přes 6 miliard Kč) bylo poskytnuto organizacím z oblasti sportu, především Fotbalové asociaci ČR (375 milionů), Českému atletickému svazu (126 milionů) a Českému olympijskému výboru (122 milionů). Téměř druhou třetinu prostředků si rozdělily NNO zabývající se sociálními službami (5,3 miliardy).¹⁹

¹⁸ Rozbor financování nestátních neziskových organizací z veřejných rozpočtů v roce 2016 [online]. 2019 [cit. 2019-1-12]. Dostupné z WWW <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/rozbior_2016_material_pro_web.pdf>

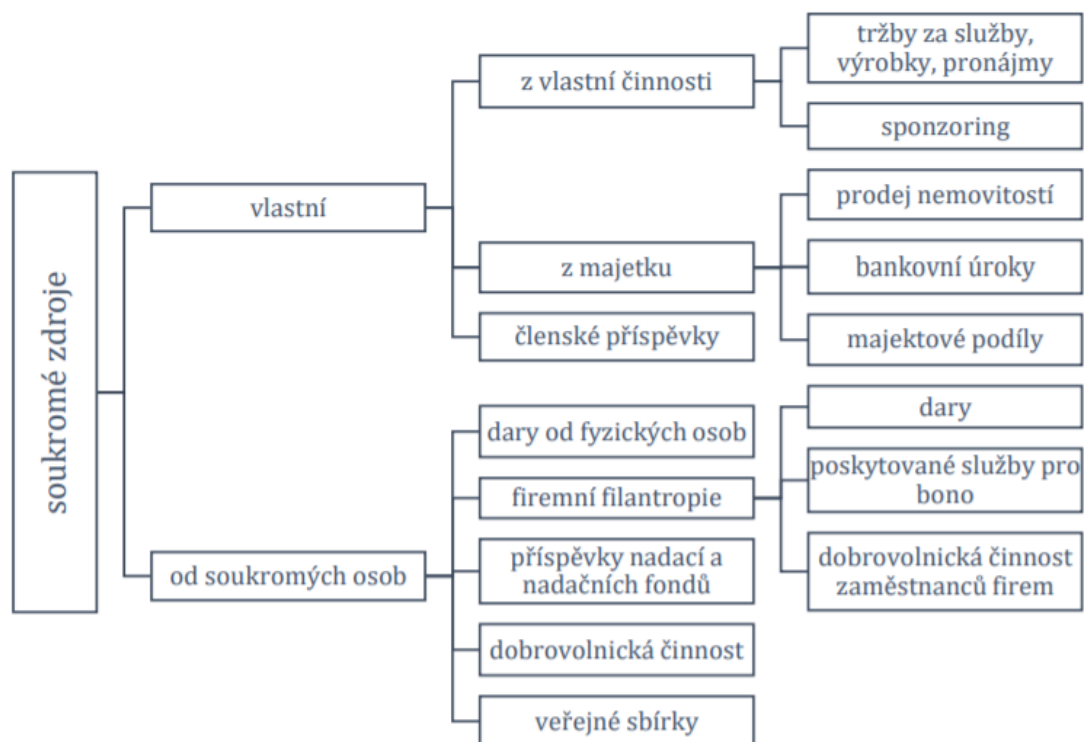
¹⁹ Neziskové organizace získaly 58 miliard: kolik jim přispěl stát a kdo čerpal nejvíce 2018 [online]. 2019 [cit. 2019-1-12]. Dostupné z WWW <<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/neziskove-organizace-ziskaly-58-miliard-kolik-jim-prispel-st/r~959bc916ddea11e8b1a40cc47ab5f122/>>

Třetím největším příjemcem dotací je vzdělávací sektor s 1,6 miliardami Kč. Prim v této oblasti hraje sdružení CESNET, což je sdružení vysokých škol a Akademie věd České republiky, které provozuje a rozvíjí národní e-infrastrukturu pro vědu, výzkum a vzdělávání zahrnující počítačovou síť, výpočetní gridy, datová úložiště, prostředí pro spolupráci nabízející širokou škálu služeb.²⁰

2. Příjmy ze soukromého sektoru

Soukromé příjmy neziskových organizací lze dále dělit na příspěvky od soukromých osob a peníze generované vlastní činností.

Schéma č. 2: Zdroje soukromých financí neziskových organizací

Zdroj: Rada vlády pro nestátní neziskové organizace.²¹

Mezi **vlastní příjmy** patří členské příspěvky, výnosy z majetků a z vlastní činnosti. Část veřejnosti doposud nechápe, „jak mohou neziskové organizace podnikat“ a „jak mohou vytvářet zisk“. Tato možnost je ale nezbytným předpokladem k diverzifikaci zdrojů financování neziskových organizací.

U neziskových organizací, které fungují na členském principu, tvoří členské příspěvky pravidelný a předem plánovatelný finanční zdroj. Mezi takové patří například občanská

²⁰ CESNET: O nás [online]. 2019 [cit. 2019-1-12]. Dostupné z WWW <<https://www.cesnet.cz/sdruzeni/>>

²¹ Crowdfunding neziskových organizací: motivace autorů, projektů a přispěvatelů 2017 [online]. 2019 [cit. 2019-1-12]. Dostupné z WWW <https://is.muni.cz/th/ki4cc/Kodetova_DP_Crowdfunding.pdf>

sdužení, profesní komory, politické strany a některé církve. Daňové zákony pak při zdaňování zohledňují, zda se jedná o povinné či dobrovolné členství v organizaci.

Mezi příjmy z majetku patří například výnosy z prodeje či pronájmů nemovitostí, bankovní úroky, výnosy z investic či majetkových podílů. Neziskové organizace mohou profitovat také z kapitalizace vlastní činnosti. Mohou například prodávat své výrobky a služby. Obecně je považováno za legitimní, aby NNO vyžadovala od svých klientů platbu. Důležité je, aby si klient uvědomoval hodnotu služby.

Pro NNO je výhodné získat co nejvyšší podíl z příjmů ze svého vlastního podnikání. Tím se zvyšuje jejich finanční stabilita v kombinaci s nezávislostí na nejistých grantových či sponzorských příspěvcích.

Mezi **dary od soukromých osob** patří hmotné zdroje, jako jsou individuální a sponzorské dary, příjmy z nadací a nadačních fondů, firemní nadace, ale i loterie, veřejné sbírky, crowdfunding. Stejně tak lze ale do této kategorie řadit také dobrovolnickou činnost, ať už v podobě fyzické či expertní práce.

Finanční podpora z veřejných zdrojů je limitovaná a může postupně klesat. Stejně tak v rámci změny zahraničně politických priorit vládních institucí jiných zemí může klesnout zahraniční institucionální podpora. Organizacím, které by byly primárně závislé na institucionálních zdrojích, by tak nezbývalo nic jiného než svou činnost omezit. Druhým řešením je zaměřit se na fundraising u soukromých dárců a dlouhodobě plánovat rozvoj soukromých zdrojů.

V Česku každoročně přispívá na činnost NNO zhruba 20 % občanů. Nejčastěji jsou dary poskytovány na pomoc dětem, chudým a postiženým živelními pohromami (zde je Česko dokonce na první příčce v Evropě – potřebné při katastrofách podporuje až 50 % Čechů oproti evropskému průměru 20 %). Průměrně Češi darují (podobně jako jinde v Evropě) 1–200 eur ročně.²²

Nejoblíbenějšími způsoby soukromého dárcovství jsou:

- veřejné sbírky,
- dárcovské SMS (DMS),
- online dárcovství.

Moderním a stále populárnějším způsobem finanční podpory neziskovek je podkategorie online dárcovství, takzvaný crowdfunding, což lze přeložit jako davové, hromadné či komunitní financování. Neziskové organizace využívají pro crowdfundingové kampaně komerční i nekomerční portály. Mezi nejznámější portály zprostředkovávající crowdfunding pro NNO je Fórum dárců operující portál Darujspravne.cz a Nadační fond Karla Janečka (nfpomoci.cz).²³

---

²² Crowdfunding neziskových organizací: motivace autorů, projektů a přispěvatelů 2017 [online]. 2019 [cit. 2019-1-12]. Dostupné z WWW <https://is.muni.cz/th/ki4cc/Kodetova_DP_Crowdfunding.pdf>

²³ tamtéž

3. Kontrolní mechanismy

Pokud nevládní organizace čerpá peníze z veřejných rozpočtů, podléhá také celé sérii kontrolních mechanismů. Vládní dotace jsou kontrolovány ministerstvem financí či kontrolním orgánem daného ministerstva podle vládních rozpočtových pravidel, dotace krajů a obcí zase finančními úřady či soukromými auditními orgány podle pravidel krajů a obcí.

Kontrola samotná probíhá zpravidla (v souvislosti s velikostí dotace) v rámci daného projektu, buď fyzickou návštěvou úředníka či stanovením indikátorů úspěšnosti, o jejichž naplňování musí NNO průběžně podávat zprávy. Velcí mezinárodní donoři provádějí pravidelné evaluace a hodnocení dopadu jimi financovaných projektů a získání grantů podmiňují transparentním nastavením vnitřních kontrolních mechanismů, systémy vyhodnocování rizik a dalšími opatřeními, které umožňují lepší kontrolu podle mezinárodních standardů.

Druhé kolo kontrol přichází při samotném vyúčtování, kdy nevládní organizace musí dodat veškeré doklady o zaplacení včetně faktur, účtenek a potvrzení o transakci z bankovního účtu. Větší projekty musí obsahovat také zprávu nezávislého akreditovaného auditora, takzvaný výrok pro zvláštní účely.

Kromě vnější kontroly mají nevládní organizace také celou řadu vnitřních kontrol. Větší neziskové organizace mají běžně dozorčí radu, která hlídá hospodaření neziskovky. Některé organizace mají k dispozici také interního auditora.

Mimo to se v obdobích přibližně jednou za tři roky koná procesní audit pro poskytovatele finančních prostředků. Ten pošle akreditovaného auditora, který zhodnotí celkové fungování organizace včetně nastavení antikorupčních a jiných pravidel. Větší neziskové organizace mají zároveň povinnost mít zkontrolovanou jak závěrečnou, tak výroční zprávu nezávislým akreditovaným auditorem.²⁴

Význam a přínos neziskových organizací pro společnost

Nevládní organizace do určité míry suplují roli státu v oblastech, kde stát nemůže nebo nechce zasahovat. Věnují se ochraně přírody, pomáhají lidem dostávat se z dluhových pastí, vzdělávají a rozvíjejí děti a mladé lidi ze sociálně znevýhodněných rodin nebo pečují o seniory.

1. Ekonomický přínos

Stát využívá neziskové organizace na zajištění služeb, které potřebuje, nebo je považuje za důležité pro jeho kvalitní fungování. Pokud by neziskové organizace tyto služby nevykonávaly, musel by je stát vykonávat sám, či si najmout soukromé firmy. V obou případech by tyto služby stály více peněz. Nevládní organizace totiž dokáží jednak zajistit financování svých aktivit z jiných zdrojů (jak bylo uvedeno v předchozí kapitole). Druhým významným benefitem je činnost, kterou dělají dobrovolníci zadarmo či za výrazně snížené náklady.

Všechny NNO zároveň vstupují na trh, poptávají a nabízejí, což představuje nezanedbatelný ekonomický přínos. Protože trh není schopen určité služby a statky obstarat,

---

²⁴ Tato kapitola byla napsána na základě znalostí autorky a v konzultaci s dalšími experty z neziskového sektoru

neziskovky napravují tržní selhání. Činnost neziskového sektoru zároveň vede k rozšíření nabídky zaměstnání na trhu práce.²⁵

Díky využívání služeb NNO stát šetří následujícími způsoby:

- k vysoutěženým státním penězům přidávají další peníze získané z jiných zdrojů,
- pro NNO pracují stovky dobrovolníků zdarma,
- NNO pracují za náklady, nevydělávají na zisk,
- jsou podrobeny pečlivé kontrole veškerých výdajů.

Zároveň jsou významný zaměstnavatel jako poskytovatelé sociálních služeb.

2. Kulturní přínos

Nevládní organizace jsou projevem svobodné občanské společnosti vyrůstající ze zdola. Zároveň přispívají k obohacení kulturního života v místě, kde působí. Pokud tedy například kvůli škrtům v rozpočtu zanikne lokální ekologický spolek, který každý rok organizuje dobročinné vyčištění městského parku, bude to mít pro vedení města i jeho obyvatele dva možné důsledky. Budou muset chodit na procházky do špinavého parku, nebo budou muset z městských peněz najmout společnost, která park od odpadků vyčistí, což bude samozřejmě výrazně dražší. Zároveň tím město přijde o kulturně společenskou akci.

Neziskové organizace působí také v zahraničí, čímž pomáhají České republice ve dvou ohledech. Zaprvé sbírají zahraniční zkušenosti a osvědčené praktiky. Například zahraniční zkušenosti z humanitárních krizí a katastrof pak lze využít například při záplavách. Zadruhé svým působením reprezentují a zvyšují prestiž Česka v zahraničí. Pomáhají lidem v jejich zemích a řeší s nimi klíčové problémy tak, aby se zvýšila místní kvalita života. Také díky pomoci NNO lidé necítí tak silnou potřebu opouštět své domoviny. Tím například napomáhají prevenci migrační krize.

Neziskové organizace také prostřednictvím fundraisingu upozorňují na důležité problémy, které by jinak zůstaly zanedbané.

3. Sociální přínos

Většina organizací v neziskovém sektoru plní i sociální roli. To znamená, že poskytují zájemcům výkon určitých služeb nebo statků, které by nemohli daní zájemci jinak získat. Neziskový sektor zasahuje do celé řady lidských činností, které soukromé firmy nemohou či nechťejí pokrývat. Jde o oblasti důležité pro společnost. NNO se zaměřují zejména na uspokojování potřeb občanů v oblastech výchovy a vzdělávání, kultury, vědy a techniky, zdravotní a sociální péče, péče o životní prostředí aj.

Neziskové organizace poskytují náročné sociální služby, pracují se sociálně vyloučenými lidmi, cizinci, s náročnými (zdravotně postiženými) klienty, navrátilci z výkonu trestu, s oběťmi a pachateli domácího násilí, drogově závislými, lidmi bez domova. Odvádějí pro společnost významnou službu, neboť zajišťují alespoň základní sociální smír, prakticky naplňují obsahem definici moderního sociálního státu, který se (také!) stará o své chudé, znevýhodněné a postižené.

---

²⁵ Rektořík, J. a kolektiv. Organizace neziskového sektoru: Základy ekonomiky, teorie a řízení. Doplněné vydání. Praha: nakladatelství EKOPRESS, 2004.

Neziskové organizace pod palbou dezinformačních webů

Neziskové organizace jsou častým a velmi populárním cílem útoků webů šířících propagandu, falešné či (částečně) vyfabrikované informace. Pro ně užíváme všeobecné označení dezinformační média. NNO jsou také v hledáčku radikálně (pravicových) stran. Jakkoliv časté a dobře mířené tyto útoky jsou, tvoří pouze část odpovědi na otázku, proč se navzdory neoddiskutovatelnému přínosu pro společnost, české neziskovky neteší příliš velké popularitě?

Část vysvětlení spočívá v minulosti České republiky. Socialismus prosazoval kontrolu všech oblastí, a proto byly neziskové organizace často i direktivně vymezené. V této době pracovaly některé organizace na pokraji legality nebo zcela nelegálně. Vnímání neziskových organizací jako polotajného podhoubí pro potenciální vznik disentu přežívá v části české společnosti dodnes.

Dalším významným milníkem ztráty prestiže nevládních organizací je pak začátek nového tisíciletí. Z politiky a veřejného života se postupně vytrácely osobnosti, které si přínosu NNO dokázaly vážít a přijímat je jako partnery ve veřejném prostoru. Naopak je nahradily veřejné osobnosti, které si z neziskových organizací vytvořily zástupného nepřítele. Ve vztahu k NNO se vžil pojem NGOismus, tedy uměle vyvolaný pocit ohrožení z neziskového sektoru.

V roce 2014 se pak proti Evropě rozjela masivní vlna dezinformačních kampaní, které si za veřejného nepřítele zvolily právě NNO. Částečně proto, že silná a fungující občanská společnost je jedním z hlavních znaků zdravého liberálně demokratického státu, který se dezinformační média snaží podkopat. Částečně také proto, že nevládní organizace tvořily od začátku hlavní baštu odporu proti dezinformačním webům. Ačkoliv stát hraje stále aktivnější roli v boji za kritické myšlení, jsou to stále především NNO, které na problém upozorňují, monitorují a vytváří nástroje a programy, jak zlepšit mediální gramotnost a kritické myšlení mezi lidmi a tím zvýšit jejich vnitřní odolnost proti propagandě.

Na výsledné neutěšené situaci mají ovšem podíl také samotné nevládní organizace, které za téměř tři dekády nedokázaly najít dostatečné množství uspokojivých způsobů, jak komunikovat svou práci vůči široké veřejnosti. Z období po Sametové revoluci službu vylepšování image v očích veřejnosti zajišťovaly právě politické osobnosti. S jejich odchodem NNO tuto službu ztratily a do dnešních dnů nedokázaly najít úspěšný recept, jak tuto ztrátu nahradit vlastní komunikací.

Zůstávají jednak nečitelnou součástí veřejného života a zároveň jsou v očích lidí NNO reprezentovány těmi nejkontroverznějsími či nejvíce medializovanými organizacemi. Většinou takovými, které se účastní politické debaty a lobbují za určitá témata, jako jsou práva homosexuálů, ochrana přírody či varují před dezinformacemi a vlivovými operacemi. Skutečnost, že v politice se angažující NNO tvoří pouze zlomek z celkového počtu neziskovek a na druhou stranu většina organizací se věnuje lokální dobročinné aktivitě, zůstává pro významnou část společnosti velkou neznámou.

Ke špatné image NNO v očích české společnosti přispívá také nedostatečně jasně vysvětlený mechanismus jejich financování. Navzdory tomu, že hlavně pro velké mezinárodní organizace představuje státní podpora pouze zlomek příjmů, v dezinformačních médiích jsou často představovány jako „píjavičky parazitující na státních dotacích“ či „vysávající peníze daňových

poplatníků.²⁶ Nedostatečné pochopení funkce a významu nevládních organizací této situaci napomáhá.

Doporučení pro politiky

Závěrečná část tohoto policy paperu obsahuje doporučení pro politiky a další osobnosti s veřejným vlivem, jakými kroky lze podpořit činnost a fungování neziskových organizací. Tato doporučení se týkají především snížení byrokratické zátěže, se kterou se musí nevládní organizace potýkat a zjednodušení čerpání grantů, které kvůli své komplikovanosti znevýhodňují menší a méně profesionalizované nevládní organizace při čerpání veřejné finanční podpory.

1. Daňové asignace

Daňové asignace představují neotřelý způsob, jak zvýšit zájem veřejnosti o neziskový sektor a zároveň podpořit větší množství přímé demokracie a občanskou angažovanost ve společnosti. Jde o mechanismus, který umožňuje každému daňovému poplatníkovi určitou část svých daní odevzdat na podporu jím vybrané neziskové organizace. Lidé si sami mohou vybrat, zda svými penězi podpoří místní fotbalový spolek, think tank vyučující mediální gramotnost na základních školách, či mezinárodní organizaci stavící školy pro sirotky v Africe.

Zároveň je vhodné zdůraznit, že možnost daňové asignace chybí v Česku jako jedinému státu Visegrádské čtyřky. Ostatní země uskupení svým obyvatelům podobnou možnost nabízejí. Na Slovensku si mohou lidé sami určit, které nevládní organizaci přisoudí 2 % ze svých daní. V Polsku a Maďarsku je to 1 %.

2. Systém zdanění neziskových organizací

Nevládní organizace pracují pod velkou byrokratickou zátěží, a to jak v oblasti každodenního fungování, tak především v otázce daní jak z přidané hodnoty, tak z příjmu právnických osob. Výpočet daní je natolik komplikovaný, že NNO se neobejdou bez daňového poradce. To představuje další zbytečnou finanční zátěž, která je problematická především pro menší organizace.

Optimální řešení situace by bylo zavést dialog mezi státními institucemi a nevládními organizacemi za účelem nastavit pravidla odvodu daní pro nevládní organizace tak, aby byla jednoduchá, srozumitelná a přehledná.

3. Otázka víceletého financování

Peníze neziskovým organizacím jsou přidělovány na základě ročního cyklu. Toto relativně krátké období komplikuje hladké čerpání veřejných grantů. Celkový rok na realizaci projektu a vyčerpání grantu ukrajují neziskovým organizacím dvě omezení ze dvou stran. Nejdříve je to relativně dlouhá čekací lhůta začátkem roku, kdy NNO čeká, zda jí bude grant přidělen. Následně má donorem stanovené období na vyčerpání grantu, které zpravidla končí v řádech několika měsíců před koncem kalendářního roku, aby měl dotaci poskytující orgán dostatečné množství času na řádnou kontrolu vyúčtování. Výsledkem je relativně krátký časový rámeček, který realizaci velkých či časově náročných projektů komplikuje.

---

²⁶ Pijavice státní nebo neziskové? 2016 [online]. 2019 [cit. 2019-1-12]. Dostupné z WWW <<https://www.echo24.cz/a/i99h8/pijavice-statni-nebo-neziskove>>

Optimálním řešením této situace by bylo prodloužení projektového období na víceletý rámec tak, jak je tomu například u víceletých investičních projektů. Druhým možným částečným řešením je uzavírání víceletých smluv mezi veřejným orgánem a nevládní organizací. Nový správní řád však tuto praxi nepodporuje. Je tedy třeba najít nové nástroje umožňující víceleté financování nevládních organizací.²⁷

ADÉLA KLEČKOVÁ

Analytička

Adéla Klečková vystudovala žurnalistiku a mezinárodní vztahy na Masarykově univerzitě v Brně a mediální komunikaci na Freie Universität v Berlíně. V r. 2019 absolvovala Academy for Young Diplomats ve Varšavě.

Působila jako zahraniční reportérka pro Hospodářské noviny. V letech 2017–2019 pracovala jako projektová manažerka v německé liberální nadaci Friedrich Naumann Stiftung für die Freiheit.

V současnosti působí jako hlavní analytička think tanku Společně pro Česko. Zaměřuje se na rozvoj strategické komunikace, zkoumání postupů v boji proti hybridním hrozbám, včetně šíření dezinformací a nepřátelské propagandy v kyberprostoru.

---

²⁷ Tato kapitola byla napsána na základě znalostí autorky a v konzultaci s dalšími experty z neziskového sektoru

Použité zdroje

Otrusínová, M. a Dana Kubíčková. Finanční hospodaření municipálních účetních jednotek po novele zákona o účetnictví. Praha: C. H. Beck, 2011.

Global Civil Society: Dimensions of the Nonprofit Sector 1999 [online]. 2019 [cit. 2019-1-12]. Dostupné z WWW <<http://ccss.jhu.edu/wp-content/uploads/downloads/2011/08/Global-Civil-Society-I.pdf>>

Zákon č. 89/2012 Sb. 2012 [online]. 2019 [cit. 2019-1-12]. Dostupné z WWW <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>>

Rozbor financování nestátních neziskových organizací z veřejných rozpočtů v roce 2016 [online]. 2019 [cit. 2019-1-12]. Dostupné z WWW <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/rozbor_2016_material_pro_web.pdf>

Frič, P. Aktivity a potřeby neziskových organizací v ČR: Výsledky kvantitativního sociologického šetření. Praha: Agnes a ICN, 1998

Typologie NNO v ČR podle Státní politiky vůči NNO v letech 2015–2020 2015 [online]. 2019 [cit. 2019-1-12]. Dostupné z WWW <https://www.neziskovky.cz/clanky/511_692/fakta_typy-neziskovych-organizaci/>

Rektořík, J. a kolektiv. Organizace neziskového sektoru: Základy ekonomiky, teorie a řízení. Doplněné vydání. Praha: nakladatelství EKOPRESS, 2004.

Co děláme za peníze od státu, krajů a obcí 2018 [online]. 2019 [cit. 2019-1-12]. Dostupné z WWW <<https://www.clovekvtisni.cz/co-delame-za-penize-od-statu-kraju-a-obci-doma-pomahame-milionu-lidi-v-exekucich-za-hranicemi-v-mistech-odkud-lide-prichazeji-5239gp>>

Crowdfunding neziskových organizací: motivace autorů, projektů a přispěvatelů 2017 [online]. 2019 [cit. 2019-1-12]. Dostupné z WWW <https://is.muni.cz/th/ki4cc/Kodetova_DP_Crowdfunding.pdf>

Neziskové organizace získaly 58 miliard: kolik jim přispěl stát a kdo čerpal nejvíce 2018 [online]. 2019 [cit. 2019-1-12]. Dostupné z WWW <<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/neziskove-organizace-ziskaly-58-miliard-kolik-jim-prispel-st/r~959bc916ddea11e8b1a40cc47ab5f122/>>

CESNET: O nás [online]. 2019 [cit. 2019-1-12]. Dostupné z WWW <<https://www.cesnet.cz/sdruzeni/>>

Pijavice státní nebo neziskové? 2016 [online]. 2019 [cit. 2019-1-12]. Dostupné z WWW <<https://www.echo24.cz/a/i99h8/pijavice-statni-nebo-neziskove>>